

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2019-4.16>

Топчій В.В.,
кандидат юридичних наук,
прокурор
прокуратури Київської області
ORCID: 0000-0001-8979-1483

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

THE STATE'S CRIMINAL POLICY IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS PROTECTION IN UKRAINE

У статті охарактеризовано правові гарантії охорони об'єктів права інтелектуальної власності та захисту суб'єктивних прав власників та законних володільців об'єктів права інтелектуальної власності від їх незаконного використання, кримінальна відповідальність та діяльність правоохоронних органів. Вказано, що завдання охорони інтелектуальної власності покликаний реалізувати КК України, норми статей якого передбачають кримінальну відповідальність за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності. Зазначено, що незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності безпосередньо пов'язане із засобами забезпечення державно-владного впливу, в тому числі й за допомогою системи примусових засобів.

Встановлено, що однією із правових гарантій охорони об'єктів права інтелектуальної власності та захисту суб'єктивних прав власників та законних володільців об'єктів права інтелектуальної власності від їх незаконного використання постає кримінальна відповідальність та діяльність правоохоронних органів. Це завдання покликаний реалізувати КК України, норми статей якого передбачають кримінальну відповідальність за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності. Водночас незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності безпосередньо пов'язане із засобами забезпечення державно-владного впливу, в тому числі й за допомогою системи примусових засобів.

Правова охорона у сфері інтелектуальної власності здійснюється шляхом встановлення законодавчих та інших нормативно-правових актів, які мають безпосередній вплив на стан охорони та захист прав суб'єктів права інтелектуальної власності на належні їм об'єкти права інтелектуальної власності. Одним із завдань нашої держави у сфері охорони прав інтелектуальної власності є необхідність підвищення рівня впровадження інноваційного продукту в реальний сектор економіки, забезпечення належної охорони об'єктів права інтелектуальної власності тощо, що лежать у межах державної політики.

Аналіз стану законодавчого регулювання відносин у досліджуваній сфері свідчить, що реалізація державної політики спрямована на охорону і захист особистих немайнових прав та майнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності. Така державна політика пов'язана з механізмом правового регулювання.

Ключові слова: інтелектуальна власність, право, кримінальна відповідальність, охорона, державна політика.

The article describes the legal guarantees for the protection of intellectual property objects and the protection of the subjective rights of owners and legal owners of intellectual property rights from their illegal use, criminal liability and the activity of law enforcement agencies. It is stated that the task of protection of intellectual property is to implement the Criminal Code of Ukraine, the rules of which stipulate criminal liability for the illegal use of objects of intellectual property rights. It is stated that the illegal use of intellectual property is directly related to the means of securing governmental influence, including through the use of coercive means.

It is established that one of the legal guarantees for the protection of intellectual property objects and the protection of the subjective rights of owners and legal owners of intellectual property rights from their illegal use arises criminal liability and activities of law enforcement agencies. This task is intended to implement the Criminal Code of Ukraine, the provisions of which provide for criminal liability for the illegal use of intellectual property rights. At the same time, the illegal use of intellectual property is directly related to the means of securing governmental influence, including through the use of coercive means.

Legal protection in the field of intellectual property is exercised through the establishment of legislative and other legal acts that have a direct impact on the state of protection and protection of the rights of the subjects of intellectual property rights to their intellectual property rights. One of the tasks of our state in the field of intellectual property rights is the need to increase the level of introduction of an innovative product in the real sector of the economy, ensure the proper protection of intellectual property objects, etc., are within the limits of state policy.

The analysis of the state of legislative regulation of relations in the research area shows that the implementation of state policy is aimed at the protection and protection of personal non-property rights and property rights of subjects of intellectual property rights. Such public policy is linked to the mechanism of legal regulation.

Key words: intellectual property, law, criminal liability, protection, state policy.

Актуальність теми. Правовою основою режиму інтелектуальної власності є законодавство України в даній сфері, яке є не досить досконалим. Одна з основних властивостей права інтелектуальної власності полягає в тому, що вона повинна приносити матеріальну чи іншу користь. Це може бути додатковий прибуток, отриманий від використання об'єктів права інтелектуальної власності у сфері матеріального виробництва. Саме матеріальні блага, отримані від інтелектуальної власності, є предметом, на який посягають недобропорядні конкуренти, інші особи.

Виклад основного матеріалу. Основним під час захисту сфери інтелектуальної власності є недопущення, відвернення несанкціонованого отримання, зміни, спроби зміни якісного стану інформації через застосування певної системи заходів (сил, засобів, видів, методів, форм, методів тощо). Доцільним буде також уведення до обігу визначення категорії «діяльність» та «забезпечення», які нам дадуть можливість визначати саме встановлений якісний стан забезпечення захисту як діяльності.

Таким чином, діяльність із захисту інтелектуальної власності в Україні: 1) це державна діяльність, що полягає у протидії протиправній діяльності іноземних держав, недержавних структур, організацій та окремих осіб проти України на території України і за її межами стосовно державної інтелектуальної власності (матеріалізованих чи нематеріальних нових знань, які належить юридичній чи фізичній особі і мають реальні ознаки таємності та «ноу-хау» (навіть у перспективі)); 2) система заходів державних органів України, спрямованих на попередження, виявлення та припинення протиправної діяльності, що має за мету несанкціоноване отримання, зміну, намагання змінити якісний стан матеріалізованих чи нематеріальних нових знань, які належать українській юридичній чи фізичній особі і мають реальні ознаки таємності та «ноу-хау» (навіть у перспективі).

Як видно з викладеного вище, наукова проблема розроблення понять не є надуманою і потребує негайного вирішення.

Однією із правових гарантій охорони об'єктів права інтелектуальної власності та захисту суб'єктивних прав власників та законних володільців об'єктів права інтелектуальної власності від їх незаконного використання постає кримінальна відповідальність та діяльність правоохоронних органів. Це завдання покликаний реалізувати КК України, норми статей якого передбачають кримінальну відповідальність за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності. Водночас незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності безпосередньо пов'язане із засобами забезпечення державно-владного впливу, в тому числі й за допомогою системи примусових засобів.

Конституція України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [1].

Держава не лише виступає гарантом, а й бере на себе функцію сприяння розвитку науки, літератури і мистецтва. Із часів незалежності держава почала приділяти особливу увагу сприянню розвитку науки інтелектуальної власності, охорони її результатів. Правовою основою режиму інтелектуальної власності є законодавство України в даній сфері. Одна з основних властивостей права інтелектуальної власності полягає в тому, що вона повинна приносити матеріальну чи іншу користь. Це може бути додатковий прибуток, отриманий від використання об'єктів права інтелектуальної власності у сфері матеріального виробництва. Іноді інтелектуальна власність у явному вигляді може не приносити прибутку, але, створюючи певні перешкоди для конкурентів, полегшує тим самим просування власних товарів і послуг на ринок. Нарешті, результати творчої діяльності можуть сприяти духовному розвитку громадян [2, с. 20; 3, с. 6].

За таких обставин надзвичайно важливим для суспільства та держави є стан національної правової політики у сфері охорони прав інтелектуальної власності, оскільки значення інтелектуальної власності в розвитку суспільства відіграє надзвичайно важливу роль, вона більшою мірою вступає тим рушійним фактором, який здатний надати прискореного економічного і соціального розвитку.

Характер взаємозв'язків держави і механізмів правового регулювання відносин у певній сфері зумовлений нерозривним зв'язком між державою і правом, оскільки саме держава як апарат політичної влади здійснює через свої органи правотворчу, правозастосовну і правоохоронну діяльність [4, с. 221].

Правова охорона у сфері інтелектуальної власності здійснюється шляхом встановлення законодавчих та інших нормативно-правових актів, які мають безпосередній вплив на стан охорони та захист прав суб'єктів права інтелектуальної власності на належні їм об'єкти права інтелектуальної власності. Одним із завдань нашої держави у сфері охорони прав інтелектуальної власності є необхідність підвищення рівня впровадження інноваційного продукту в реальний сектор економіки, забезпечення належної охорони об'єктів права інтелектуальної власності, що лежить у межах державної політики [5, с. 16].

Аналіз стану законодавчого регулювання відносин у досліджуваній сфері свідчить, що реалізація державної політики спрямована на охорону і захист особистих немайнових прав

та майнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності. Така державна політика пов'язана з механізмом правового регулювання. Для забезпечення ефективного правового механізму інтелектуальної власності визначальне значення має законодавче регулювання. Проте цей процес є неоднозначним. З'ясування і вирішення даної проблематики є теоретичною платформою для вдосконалення охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

На сучасному етапі розвитку суспільства держава активно здійснює і реалізує правову політику у сфері інтелектуальної власності шляхом прийняття різноманітних нормативно-правових актів. Аналіз сучасного нормативно-правового регулювання інтелектуальної власності свідчить про відсутність цілісного, узгодженого нормативно-правового регулювання відносин у сфері охорони прав інтелектуальної власності, оскільки результати інтелектуальної творчої діяльності повинні підлягати особливій правовій охороні. Це в першу чергу пов'язано із правовою політикою в цій сфері. Тому, на слушну думку академіка Ю.С. Шемшученка, засадничою ідеєю правової політики має бути її інституційний зв'язок із правом. Політика виявляє суспільні проблеми й ініціює їх вирішення перед владою, а право надає відповідним рішенням юридичної форми, забезпечує виконання цих рішень на державному рівні [6, с. 33].

Після розпаду СРСР перед Україною постало проблемне питання, пов'язане з охороною прав інтелектуальної власності. Проблемні питання правового та організаційного характеру, недостатнє фінансування науково-технічної сфери, забезпечення потреб суспільства і держави в інноваційному розвитку – все це вимагало від держави створення умов для наукової і науково-технічної діяльності.

Відсутність власного досвіду нормативно-правового регулювання відносин та власного законодавства у сфері охорони прав інтелектуальної власності сприяло прийняттю першого законодавчого акта – Закону України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» від 13 грудня 1991 р. [7]. Цей Закон є первинним нормативно-правовим актом, який визначав правові засади державної політики в досліджуваній сфері.

Проте, незважаючи на декларативність багатьох норм, Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» започаткував становлення нормативно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, врегулював майнові права інтелектуальної власності на об'єкти інтелектуальної власності та проголосив ряд принципів засад. Також важливо, що ст. 42 Закону має назву «Захист права інтелектуальної власності», яка проголошує, що захист права інтелектуальної власності забезпечується відпо-

відно до законів та інших нормативно-правових актів органами державної влади України. У разі порушення права інтелектуальної власності його захист здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Проблемність питань охорони прав інтелектуальної власності періоду розпаду пов'язана з тим, що, по-перше, законодавче закріплення правової системи було відсутнє в конституції будь-якого суб'єкта колишнього СРСР, по-друге, в той період жодна із цих держав не мала законів у сфері інтелектуальної власності, які б забезпечили її охорону та захист. Незважаючи на те, що після розпаду СРСР Україна не мала власного законодавства у сфері інтелектуальної власності, керівництво держави усвідомлювало важливість цього питання, і задля стимулювання розвитку продуктивних сил, науки, техніки тощо 25 грудня 1991 р. Україна приєдналася до Паризької конвенції про охорону промислової власності, Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 р. та Договору про патентну кооперацію від 19 червня 1970 р. [8; 9].

Вказані конвенції були першими міжнародно-правовими актами незалежної держави. У подальшому наша держава приєдналася до низки інших міжнародних актів у сфері інтелектуальної власності, згода на обов'язковість яких була надана Верховною Радою України.

На початку дев'яностих років минулого століття потреба в регулюванні майнових та пов'язаних із ними особистих немайнових відносин, що виникають у зв'язку зі створенням та використанням винаходів, промислових зразків, товарних знаків і знаків обслуговування, а також відносин, пов'язаних із визнанням прав автора раціоналізаторської пропозиції, стояла дуже гостро, що вимагало їх термінового вирішення. Із метою реалізації державної політики у сфері правової охорони об'єктів промислової власності, формування системи заходів щодо забезпечення функціонування єдиної патентної системи України постановою Кабінету Міністрів України № 411 від 21 липня 1992 р. було затверджено Положення про Державне патентне відомство України [10].

За відсутності законодавчого регулювання об'єктів промислової власності Держпатент України не міг повною мірою забезпечити правову охорону об'єктів промислової власності, тим більше, що поза межами правової охорони залишалися раціоналізаторські пропозиції. На цій підставі Указом Президента України № 479/92 від 18 вересня 1992 р. було затверджене Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні [11].

Тимчасове положення врегулювало майнові та пов'язані з ними особисті немайнові

відносини, що виникають у зв'язку зі створенням, правовою охороною та використанням винаходів, промислових зразків, товарних знаків і знаків обслуговування, а також відносини, пов'язані з визнанням прав автора раціоналізаторської пропозиції.

Ураховуючи важливість охорони майнових та особистих немайнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності, Верховною Радою України 15 грудня 1993 р. було прийнято Закон України: «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; «Про охорону прав на промислові зразки»; «Про племінну справу у тваринництві», а 23 грудня того ж року було прийнято Закон України «Про авторське право і суміжні права» [12].

Поряд із спеціальними законами у сфері інтелектуальної власності в Україні діє численна кількість підзаконних нормативно-правових актів (більше 130), починаючи з Указів Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України та відомчих актів. Важливу роль в організаційному плані мав Указ Президента № 285 від 27 квітня 2001 р. «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» [13]. Цей Указ, серед іншого, сприяв запровадженню механізмів державної підтримки патентування вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності в іноземних державах, ініціював проведення парламентських слухань із питань охорони інтелектуальної власності в Україні та спонукав Кабінет Міністрів України розробити та затвердити програму державного сприяння охороні інтелектуальної власності, спрямовану на формування цивілізованого ринку об'єктів інтелектуальної власності та забезпечення ефективної охорони інтелектуальної власності.

Крім того, як наголошується в Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, під час формування державної політики у сфері інтелектуальної власності необхідно враховувати світовий досвід і переймати найкращі практики організації. Так, поширеною світовою практикою під час побудови системи управління інтелектуальною власністю є підпорядкування організації, що здійснює заходи щодо надання правової охорони об'єктам права інтелектуальної власності, профільному міністерству, яке відповідає за розвиток економіки, торгівлі та промисловості. Така система застосовується в переважній більшості розвинених держав з інноваційною економікою.

Вищенаведене свідчить, що реалізація державної політики неможливо здійснювати без органів виконавчої влади. Із метою забезпечення проведення в життя державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності Указом Президента України № 1121/96 від 23 листопада 1996 р. було утворено Міністерство України у справах науки і технологій. У подальшому Указом Президента України № 987/99 від 13 серпня

1999 р. було утворено Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності шляхом ліквідованих Міністерства України у справах науки і технологій, Державного патентного відомства України та Державного агентства України з авторських і суміжних прав щодо їхніх зобов'язань, прав та обов'язків [14].

Проте Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності не зміг повною мірою забезпечити ефективне функціонування державної системи охорони інтелектуальної власності, у зв'язку із чим Указом № 773/2000 від 7 червня 2000 р. на базі Міністерства освіти України та Державного комітету України з питань науки та інтелектуальної власності, що ліквідувалися, було утворено Міністерство освіти і науки України, але на виконання Указу Президента України № 1572 від 15 грудня 1999 р. «Про систему центральних органів виконавчої влади» постановою КМУ № 997 від 20 червня 2000 р. було затверджено «Положення про Державний департамент інтелектуальної власності» [15], який у подальшому було перетворено в Державну службу інтелектуальної власності України. На сьогодні ДСІВ діє на підставі «Положення про Державну службу інтелектуальної власності України», затвердженого постановою КМУ № 658 від 19 листопада 2014 р. [16]. Одним із основних завдань ДСІВ є реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Правова політика Верховної Ради України у сфері законодавчого забезпечення регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності потребує поліпшення. Це стосується ряду розходжень між положеннями у сфері авторського права, суміжних прав, правового регулювання засобів індивідуалізації, розподілу прав інтелектуальної власності тощо. Також це стосується термінологічних розбіжностей. Наприклад, знаки для товарів і послуг (Закон «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг») за ЦК України (ст. 492, глава 44) визначено як торговельні марки. Фірмове найменування – як комерційне найменування (ст. 489, глава 43). Зазначення походження товарів – як географічне зазначення (ст. 501, глава 45). Топографія інтегральних схем – як компонування інтегральної мікросхеми (ст. 471, глава 40).

І такі термінологічні розбіжності породили не лише наукові дискусії та обговорення, але й практичні конфлікти із приводу правильності застосування того чи іншого терміна та відповідності його в такому значенні сталій міжнародній практиці. Найбільш яскраво таку дискусію можна спостерігати на прикладі застосування термінів «торговельна марка» та «знак для товарів і послуг», які не вважаються тотожними. На що звертають і науковці.

Якщо характеризувати сучасний стан правової політики держави у сфері інтелектуальної власності, можна виділити такі його ознаки,

як динамізм і фундаментальність, нестабільність, нерівномірність темпів і рівнів перетворення різних сфер суспільних відносин, неефективність регулятивних механізмів, різноманітність і потенційна багатоваріантність розвитку [17, с. 39].

У контексті наведеного важливе значення в сучасній правовій політиці держави у сфері охорони інтелектуальної власності набуває вдосконалення нормативно-правової бази. Із цією метою сучасне законодавство встановлює процедурні питання, пов'язані з результатами інтелектуальної творчої діяльності, охорону майнових і немайнових прав, правила поведінки та юридичну відповідальність особи. Ці питання регулюються нормами публічного та приватного права і свідчать про взаємозв'язок держави та її інституцій із завданнями, які стоять перед державою у сфері інтелектуальної власності. Саме держава шляхом прийняття законів визначає свою національну правову політику і стратегію в регулюванні відносин у цій сфері.

Запобігання незаконному використанню об'єктів права інтелектуальної власності, а отже, порушення прав суб'єктів права інтелектуальної власності віднесено до одного із пріоритетних напрямів внутрішньої політики України і є одним із напрямів роботи правоохоронних органів, які покликані забезпечити захист прав, свобод та законних інтересів громадян у сфері інтелектуальної власності.

У правовій державі існують визначені гарантії законності, що забезпечують дотримання і виконання закону. Однією з таких гарантій є нормативна урегульованість законами суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності. У цій площині держава покликана забезпечити належну охорону прав інтелектуальної власності шляхом правового закріплення нормативно-правового регулювання. Із цією метою необхідно подолати колізії і прогалини в законодавстві про інтелектуальну власність, зокрема, шляхом вдосконалення та прийняття спеціальних законодавчих актів. Із цього приводу в доктрині права інтелектуальної власності протягом тривалого часу йдуть дискусії

щодо прийняття Кодексу України про інтелектуальну власність. Особливо гостро ці дискусії розвернулися після реєстрації у Верховній Раді України проекту Кодексу України про інтелектуальну власність за № 5620 від 7 червня 2004 р.

Наведені нами нормативно-правові акти свідчать про значний масив нормативного регулювання інтелектуальною власністю. Як зазначають фахівці у сфері інтелектуальної власності, сьогодні сферу правового регулювання інтелектуальної власності охоплює досить значна кількість нормативно-правових актів, що вкрай ускладнює правове регулювання цієї важливої сфери суспільних відносин. Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що існує тенденція до кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, в таких країнах, як Бельгія, Болгарія, Чехія, Польща, Німеччина, Словенія, Угорщина, де сфера інтелектуальної власності регулюється переважно двома основними законодавчими актами у сфері авторського права і суміжного права і промислової власності. Кодифіковані процедури стосовно сфери інтелектуальної власності можна простежити в законодавстві Франції, де в 1992 р. прийнято Кодекс інтелектуальної власності [18, с. 6].

Однак слід зауважити, що, на відміну від інших галузей права, норми права інтелектуальної власності містяться у численних нормативно-правових актах різної юридичної сили, які регулюють правові режими різних об'єктів інтелектуальної власності.

На думку В. Крижної, у випадку прийняття Кодексу інтелектуальної власності потрібно бути вирішити, які саме питання будуть урегульовані в ньому. Зокрема, чи буде це нормативний акт приватного права, чи буде він включати також положення публічного права. Адже ні в кого не виникає сумніву, що відносини у сфері інтелектуальної власності регулюються нормами не лише приватного, а й публічного права. Якщо в Кодексі інтелектуальної власності обмежитись лише нормами приватного права, то на даному етапі доцільність такого варіанту кодифікації для України є сумнівною.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12 червня 2019).
2. Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І. Е., Дроб'язко В.С. *Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування*. Практ. посіб. Київ : «К.І.С.». 2007. 448 с.
3. Майданевич А.Г., Світличний О.П. *Незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності: проблеми теорії та правозастосування* : монографія. Київ : ЦП «КОМПРИНТ» 2017. 259 с.
4. Колодій А.М., Копейчиков В.В., Лисенков С.Л., Пастухов В.П., Тихомиров О.Д. *Загальна теорія держави і права* : навч. посіб. Київ : Юрінформ, 1999. 320 с.
5. Кульчицька О.В. *Організаційно-правові засади здійснення державного контролю у сфері охорони об'єктів права інтелектуальної власності* : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.07. Київ : НУБіП України, 2014. 210 с.
6. Шемшученко Ю.С. *Що є право? Антологія української юридичної думки*: у 10 т. Київ : Видавничий Дім «Юридична книга», 2002–2005. Т. 10. *Юридична думка незалежної України*. 2005. С. 30–46.

7. Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності : Закон України від 13 груд. 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 12. Ст. 165.
8. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 берез. 1883 р. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_123 (дата звернення: 23 серпня 2019).
9. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квіт. 1891 р. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_134 (дата звернення: 23 серпня 2019).
10. Положення про Державне патентне відомство України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лип. 1992 р. № 411. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/411/92> (дата звернення: 18 вересня 2019).
11. Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні : Указ Президента України від 18 верес. 1992 р. № 479/92. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/479/92> (дата звернення: 19 вересня 2019).
12. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-ХІІ *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 19 вересня 2019).
13. Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні : Указ Президента України від 27 квіт. 2001 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/285/2001> (дата звернення: 21 вересня 2019).
14. Положення про Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності : Указ Президента України від 13 серп. 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U987_99.html (дата звернення: 21 вересня 2019).
15. Положення про Державний департамент інтелектуальної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 20 черв. 2000 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997-2000> (дата звернення: 21 вересня 2019).
16. Положення про Державну службу інтелектуальної власності України : постанова Кабінету Міністрів України від 19 листоп. 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/658-2014> (дата звернення: 22 вересня 2019).
17. Панов М., Герасіна Л. Правова політика як універсальний феномен соціального буття. *Право України*. 2001. № 8. С. 36–40.
18. Орлюк О.П., Андрощук Г.О., Горнісевич А.М., Федорова Т.О. Закон Європейського союзу та держав-членів Європейського союзу у сфері інтелектуальної власності: наук.-практ. видання. Київ : НДІВ НАПрНУ, 2010. 262 с.